

NUMMER 73
JAARGANG 15 - AUGUSTUS 2026

DE DRUKTEMAKER

Infoblad van het Nederlands Drukkerij Museum / Leeuwerik 8 - 4872 PH Etten-Leur - info@nederlandsdrukkerijmuseum.eu

EEN BIJZONDERE SAMENWERKING MET KRINGLOOPWINKEL UIT TILBURG

Recentelijk werd ons museum geattendeerd op een artikel van Omroep Brabant, waarin de ontdekking van een bijzondere prent in kringloopwinkel La Poubelle in Tilburg beschreven werd. Naar aanleiding hiervan werd door voorzitter Frans de Nijs contact opgenomen met de desbetreffende Kringloopwinkel om eens te polsen of deze unieke prent richting Etten-Leur zou kunnen komen, omdat deze prent natuurlijk alleen maar in een drukkerijmuseum thuis hoorde. Vanuit Tilburg kwam het positieve bericht dat de prent geschonken werd aan ons museum en dat de mensen van de winkel het persoonlijk kwamen brengen.

N.a.v. de overhandiging van de unieke prent aan ons museum schreef René Mensen, journalist/fotograaf van Weekblad de Bode, onderstaand artikel. René, bedankt!

De overhandiging van de prent door Karin Braam aan voorzitter Frans de Nijs en secretaris Cees Jochems.

Het Nederlands Drukkerij Museum heeft er sinds deze week twee bijzondere stukken bij. De prenten, die dateren uit de eerste helft van de twintigste eeuw, werden ontdekt tussen ingeleverde goederen bij kringloopwinkel La Poubelle in Tilburg. Dankzij de oplettendheid van een medewerker en nader historisch

onderzoek blijken het waardevolle voorbeelden van grafische kunst en drukgeschiedenis. De werken zijn inmiddels geschonken aan het museum en krijgen daar een plek in de vaste collectie. De overdracht vond plaats in aanwezigheid van vertegenwoordigers van kringloopwinkel La Poubelle. Onder

hen waren Karin Braam, Wendy van Gool en Gijs Franken, die zichtbaar trots zijn op de bijzondere vondst. "Wij zijn ontzettend blij dat deze prenten via onze kringloopwinkel zijn ontdekt," vertelt Gijs. "Bij La Poubelle werken veelal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, hoewel wij liever spreken van

medewerkers met een bijzonder talent. Een medewerker herkende direct dat het hier om iets bijzonders ging. Hij was erg trots toen later bleek dat zijn vermoeden helemaal juist was." Bij La Poubelle wordt regelmatig gezocht naar opmerkelijke objec-

Lees verder op pagina 2

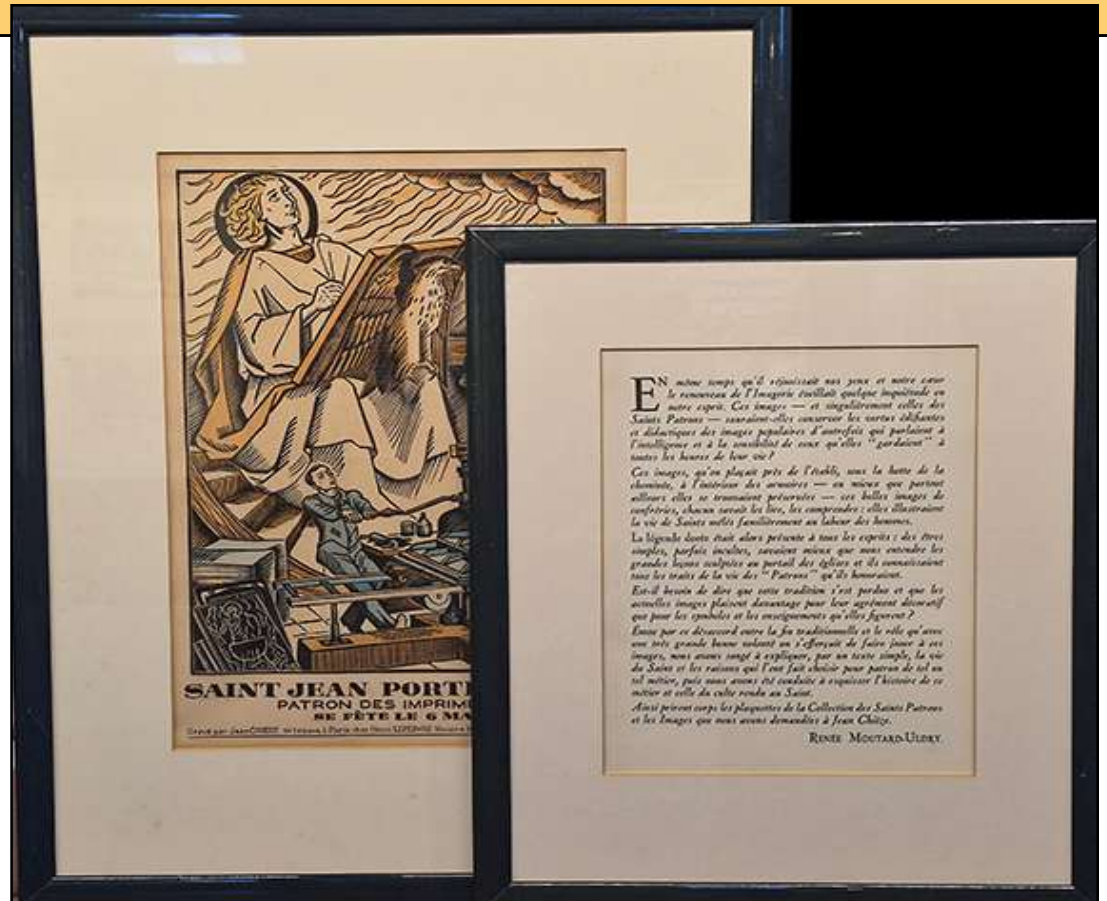
GRAFISCHE KUNST EN DRUKGESCHIEDENIS

vervolg van pagina 1

ten tussen de binnengebrachte goederen. Volgens Karin Braam gebeurt dat heel bewust. "Wij proberen iedere maand een bijzonder voorwerp uit het aanbod te selecteren," legt zij uit. "Die vondsten delen we vervolgens met Omroep Brabant, die daar regelmatig aandacht aan besteedt. Deze prenten vormden al de derde bijzondere ontdekking op rij. Uiteindelijk leidde dat ook tot contact met het Nederlands Drukkerij Museum." Het museum is blij met de schenking. Vrijwilliger en kenner Cees Jochems onderzocht samen met enkele collega's de prenten en ontdekte verschillen de bijzondere details.

MEESTERWERK IN KLEURENDRUK:

De prent met de afbeelding blijkt een Franse linosnede te zijn, uitgevoerd in meerdere kleuren. Dat maakt het werk volgens Cees extra bijzonder. "Wie goed kijkt, ziet hoe nauwkeurig het drukwerk is uitgevoerd," vertelt hij. "Bij een meerkleurendruk moet

De prent met op de voorgrond de begeleidende tekst in het Frans.

De medewerker van de Kringloopwinkel, die de prent heeft gevonden.

iedere drukgang exact aansluiten op de vorige. Dat vereist vakmanschap van een hoog niveau. Juist daardoor is deze prent een prachtig voorbeeld van de kwaliteit die destijds mogelijk was. Opvallend is nog een met de hand geschreven regel onder de afbeelding." "Dat lijkt misschien een klein detail, maar het maakt het werk juist bijzonder," zegt Cees. "Aan de vorm van de letters kun je zien dat de tekst niet

is gedrukt, maar daadwerkelijk met de hand is geschreven. Of dat bij alle exemplaren is gebeurd weten we overigens niet." De vondst leidde tot meer spoorwerk. Onder de tekst staat de naam van Renée Moutard-Uldry, een Franse kunstkriticus, dat hielp bij het dateren van de prent. "Daardoor konden we de prent plaatsen tussen 1937 en 1946", legt Karin uit. Zij was verbonden aan de groep Le Rectangle

(1937–1946), waarna Le Groupe des XV ontstond, zonder haar als lid. Le Rectangle (Frans voor rechthoek) was een beroepsvereniging van Franse illustratoren en reclamefotografen. De prent verwijst ook naar Saint Jean Porte Latine, een heilige die later ook beschermheilige werd van drukkers en typografen, en toont een schrijvende monnik en ook een drukker aan het werk op een kniehevelpers. "Het gaat echt over het vak zelf. Dat blijkt ook uit de voorstelling." Ook de tweede prent is interessant. Deze bevat een tekst van de Franse kunstkriticus. De tekst is kritisch over de moderne druktechnieken die in die periode opkwamen. Volgens de auteur ging daarbij respect voor het traditionele drukkersvak verloren." De tekst bij de prent bevat waarschijnlijk kritiek op de toen naderende offsetdruk. Het indirecte drukproces, zoals we dat nu nog kennen, ontstond in 1905 toen de Amerikaan Ira Rubel de moderne offsetpers bouwde. Hij ontdekte per toeval dat inkt op een rubberdoek drukken en dan pas op papier een ongeëvenaarde scherpheid en kwaliteit opleverde.

VERTALING 1e ALINEA TEKST:
Hoewel het onze ogen en harten streelde, wekte de vernieuwing van de beeldtaal ook enige onrust in onze ge-

dachten op. Zouden deze afbeeldingen – en met name die van de beschermelingen – de stichtelijke en didactische waarheden kunnen behouden van de populaire afbeeldingen van weleer, die een beroep deden op de intelligentie en gevoeligheid van degenen die ze te allen tijde "beschermden"?

BESCHERMHEILIGE VAN DRUKKERS:

De afbeelding zelf bevat eveneens tal van verwijzingen naar de geschiedenis van het vak. Zo wordt verwezen naar Saint Porte Latine, de beschermheilige van drukkers en typografen. "De drukker werkt op een kniehevelpers," licht Cees toe. "Van dat type pers hebben wij er drie in ons museum staan. De combinatie van een monnik en een drukker laat mooi zien hoe oude en nieuwe technieken naast elkaar bestaan."

KERS OP DE TAART:

"Wij zijn heel blij met de schenking," besluit Cees. "Niet alleen vanwege de kwaliteit van de prenten, maar ook omdat ze een mooi verhaal vertellen over de geschiedenis van het drukkersambacht. Dat we ze juist in ons jubileumjaar aan de collectie mogen toevoegen, is de kers op de taart."

Copyright: Weekblad de Bode
Tekst: René Mensen

EEN COMBINATIE VAN EEN ETS EN GRAVURE

TAILLE-DOUCE

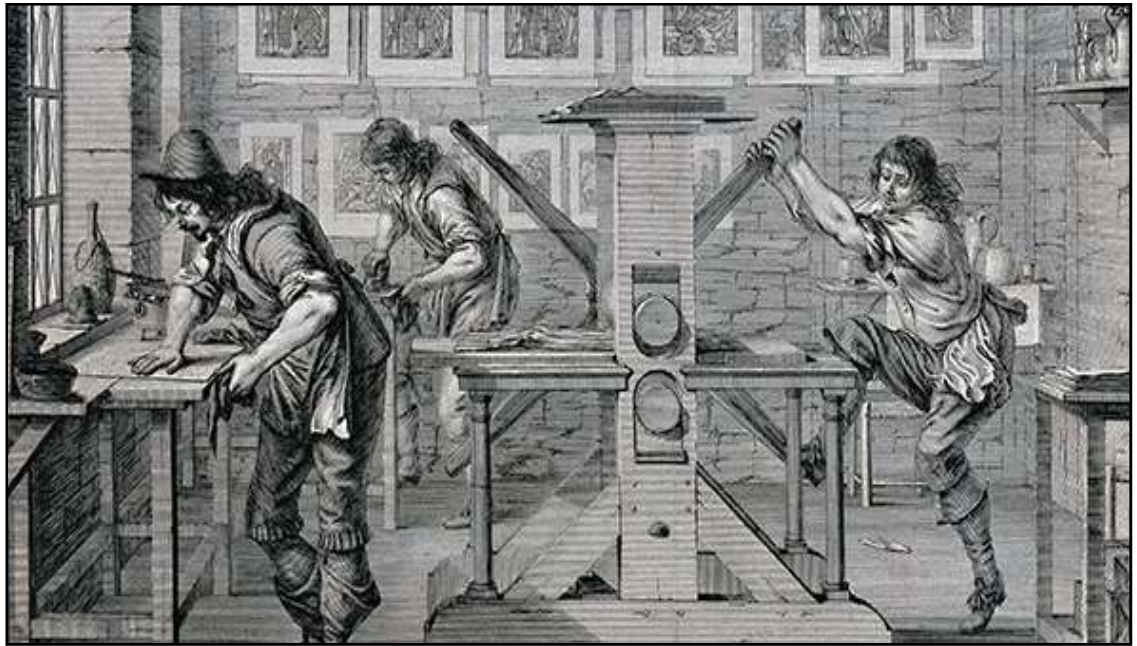
Taille Douce is (naast Intaglio) een benaming van diepdruk via een koperen plaat. In de praktijk is taille-douce een combinatie van een ets en gravure. Van oudsher gebeurde etsen meestal op koperplaten, waarop een zuurbestendige laag werd aangebracht met een roller of een tampon.

Deze laag werd vervolgens zwart gewalmd met in was gedrenkte brandende katoenpitten. Hierdoor werd de tekening met een etsnaald goed zichtbaar op het metaal.

In vroeger eeuwen werden dammetjes geboetseerd langs de randen van de plaat. Het zuur, etswater genaamd, werd in het ontstane bakje geschept en vloeide er weer uit via een geboetseerd tuitje. Zo bleef het etswater in beweging waardoor het gelijkmatig de tekening inbeet (etste) in de plaat.

LAATSTE POETSBEURT:

Afdrukken geschiedde als volgt: de ontstane groef wordt met dikke drukinkt gevuld. Ten slotte wordt de plaat schoon gemaakt. Om de inkt dunner te maken en beter te verwerken, gebeurt dit op een verwarmingsplaat, (vroeger op een stoof met kooltjes.) Als laatste poetsbeurt wordt de plaat 'afgeslagen'. Met de vlakke handpalm worden veggende bewegingen gemaakt

Een ets gravure van een drukkerij in de 16e of 17e eeuw.

die de plaat net raken. Zo nodig wordt de handpalm voorzien van krijtpoeder.

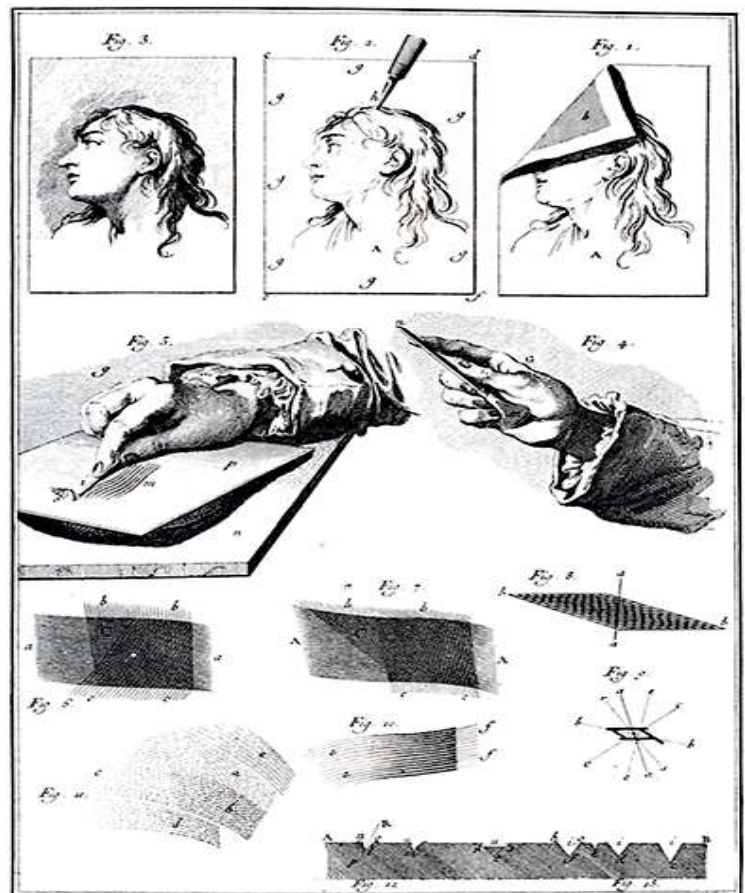
Als de plaat schoon is, maar wel van inkt voorzien in de diepere groeven, kan deze gedrukt worden. Dat gebeurt op een etspers, die uit twee walsen bestaat met een blad er tussen. De plaat wordt op het blad gelegd en hier komt het papier op. Dat papier moet vochtig zijn, liefst een dag van te voren tussen twee glasplaten of dergelijke, zodat het zich diep laat inpersen in de groeven met inkt. Als extra wordt ook een viltdeken over het papier gelegd. Deze neemt ook vocht op van het papier. Dit is dus diepdruk.

BURIJN:

Vaak wordt een ets gravure genoemd, maar de echte gravure gebeurt zonder zuur, maar met een burijn. Met een burijn wordt in een koperplaat een groef uitgestoken. Dit gebeurt op een leren kussen, omdat het niet mogelijk is met een burijn ronde lijnen te steken. Ronde lijnen verkrijgt men door de plaat te draaien op het kussen terwijl men vooruit steekt. Etsen werden vaak aangevuld, afgewerkt, met de burijn.

BOEKILLUSTRATIE:

De ets/gravure werd eeuwenlang gebruikt voor boekillustratie. In combinatie met boekdruk moesten er dus twee drukmethodes toegepast worden op hetzelfde papier. Daarom werden de 'gravures' vaker als losse vellen ingebonden met de in boekdruk gedrukte katerns uit de drukkerij.

Burijnen waarmee een tekening werd aangebracht op een koperen plaat.

Een graveur aan het werk.

WORKSHOP BOEKVOUWKUNST

In het kader van het 50-jarig bestaan van ons museum werd er op zaterdag 20 juni een workshop Boekvouwen georganiseerd, onder professionele begeleiding van Anne Fey (pseudoniem Schaduwlichtje). Na de succesvolle eerdere workshops papierscheppen, kijkdoos maken en handlettering was het deze keer wederom een “volle bak”.

De foto's geven een mooi overzicht van deze workshop en de resultaten!

ANNE FEY:

Anne Fey is kunstenares en wiskundige. Onder het pseudoniem Schaduwlichtje maakt ze kunst van boeken, die anders bij het oud papier zouden belanden. Door het geduldig vouwen, inknippen, buigen of krullen van de pagina's ontstaan steeds andere en altijd verrassende driedimensionale effecten. De ideeën komen overal vandaan; vaak is het nieuwsgierigheid naar de grenzen van wat er mogelijk is. Bij het bedenken van de ontwerpen komt Schaduwlichtje's wiskundige achtergrond van pas.

Een volle tafel met deelnemers aan de workshop boekvouwen.

Om de boeken zo min mogelijk te hoeven beschadigen, rekent ze allerlei details van een ontwerp van te voren uit. De meeste boeken kunnen in principe nog weer gelezen worden.

ANNE VERTELT:

“Ik ben geboren in 1969, en ben het grootste deel van mijn leven werkzaam geweest in natuurkunde en wiskunde. Het vouwen van boeken begon in de tweedehands boekenwinkel Books4life, waar ik vrijwilligster ben sinds 2013. Alle opbrengsten gaan naar goede doelen en alle boeken zijn geschonken, vaak met verhuisdozen tegelijk. We besteden heel wat tijd aan het sorteren van wat bruikbaar is, maar we kunnen onmogelijk alles bewaren. Juist de boeken die we wegdoen spre-

ken mij vaak het meest aan: dat zijn kwetsbare boeken met een verleden. Die wil ik redden en een nieuw leven geven. Het werken met boeken vereelt mij nooit, omdat ik graag lees en altijd benieuwd ben naar wat ik nu weer in mijn handen heb.”

Meer boekenkunst van Schaduwlichtje vindt u op www.schaduwlichtje.exto.nl

Beste lezer,

Deze Druktemaker verschijnt midden in de vakantieperiode, een beetje buiten onze comfortzone. Hij had er al moeten zijn volgens de planning. Maar van de andere kant zorgt deze Druktemaker er wel voor dat u het op uw vakantieadres kunt lezen. Weer eens wat anders.

In het museum is het momenteel ook rustig, geen rondleidingen van schoolkinderen (die zijn immers ook met vakantie) dus dan hebben wij het ook, bijna. We zijn al bezig met de voorbereidingen voor het nieuwe schooljaar. Er zijn al behoorlijk wat scholen, die hebben geboekt om er zeker van te zijn dat ze kunnen komen.

Onze rondleiders moeten langzaam maar zeker ook af en toe een tandje terugschakelen, elke dag een rondleiding geven is te veel van het goede geworden.

Daarom wil ik bij deze een oproep doen. Degene die zich geïnteresseerd voelt om rondleider te worden in ons museum mag zich bij ons melden. Hij of zij moet wel goed met kinderen kunnen omgaan. De huidige rondleiders zorgen er voor dat je alles te weten komt van het ambachtelijke grafische werk van weleer.

Was getekend,
Frans de Nijs

Er moest zeer nauwkeurig worden gewerkt om tot het juiste te komen.

Anne Fey staand, helemaal rechts op de foto, geeft nog een aantal instructies.

KUNST ENZO TUSSEN DE PERSEN

ZONDAG 13 SEPTEMBER

11.00 - 17.00 UUR

GRATIS TOEGANG

NEDERLANDS DRUKKERIJ MUSEUM

• LEEUWERIK 8 - ETEN-LEUR

**O.A. BOEKVOUWKUNST - LINOSNEDES - MANDALA
FOTOGRAFIE - PENTEKENINGEN - RECYCLEKUNST
AQUARELLEN - SCHILDERIJEN - ENZO**

SPONSOREN / DONATEURS 2026

ControlMedia, Etten-Leur
De Snelle Drukkers B.V., Vlaardingen
Drukkerij Hendrickx, Etten-Leur
Drukkerij Snep, Eindhoven
Drukkerij Vorsselmans, Zundert
F1 = Help, Gouda
Geskus Grafimedia, Fijnaart
Grafisch Opleidings Centrum, Breukelen
Koninklijke Drukkerij Em de Jong BV, Baarle Nassau
Mastboom Brosens Stichting, Oud-Gastel
Mekes Graphic Machinery B.V., Roosendaal
Luijten Adviesgroep, Etten-Leur
Oranjefonds, NL-Doetdag
PvW Offsetservice, Oss
Trainingsbur. Zorginstellingen, De Keerzijde, Zevenberg 'hoek
StickGoed, Roosendaal

Mevr. Buurstede-Jochems, Etten-Leur
Mevr. Doppen-van Raamsdonk, Etten-Leur
Mevr. In 't Groen-Evers, Breda
Mevr. Makken, Maasland
Mevr. Stribosch-Aanholt, Venlo
Mevr. de Leeuw-Luyks, Etten-Leur
Dhr. Adriaanse, Eindhoven
Dhr. Bakker, Oosterhout
Dhr. van Beek, Breda
Dhr. Buisman, Amsterdam
Dhr. Buurstede, Breda
Dhr. van Ginneken, Etten-Leur
Dhr. Goossens, Antwerpen
Dhr. Hamann, Tilburg
Dhr. van Heck, Vught
Dhr. Jochems, Oosterhout
Dhr. de Jong, Breda
Dhr. Mostert, Roosendaal
Dhr. Mugge, Etten-Leur
Dhr. Nederlof, Klundert
Dhr. Ockhuysen, Ulvenhout
Dhr. v.d. Spijker, Geertruidenberg
Dhr. Verseveldt, Etten-Leur
Dhr. Vandenbroeke, Essen-België
Dhr. Vis, Barendrecht
Dhr. en mevr. van Gurp, Molenhoek
Dhr. en mevr. van Bedaaf, Klundert
Dhr. en mevr. Suikerbuijk, Rijsbergen

WORKSHOPS

INTRODUCTIE-WORKSHOP "LETTERZETTEN/DRUKKEN"

Gedurende 3 opeenvolgende dagdelen wordt aan de deelnemers de beginselen bijgebracht van het zet- en drukprocedé. Elke deelnemer zet en drukt briefpapier, visitekaartje, label of een poster(tje). Het uitgangspunt is een simpel ontwerp of idee, omdat "het bijbrengen van de basis" en "het gevoel krijgen" centraal staat.

Het letterzetten gebeurt met houten en loden letters. Het drukken gebeurt in boekdruk (ook wel hoogdruk genoemd) op verschillende drukpersen. Dit is mede afhankelijk van het formaat van het ontwerp.

Iedere dagdeel heeft dus een onderwerp, te weten het drukken van: een labeltje, poster(tje) en huisstijl (visitekaartje, brief, of zoiets).

In 3 dagdelen maak je dus 3 verschillende soorten drukwerk.

WORKSHOP "LETTERPRESS"

Gedurende één of meerdere ochtenden werken de cursisten zelfstandig onder professionele begeleiding aan een opdracht, door de deelnemer zelf aan gedragen. Er wordt gewerkt in de Grafische Werkplaats. De deelnemer zet en drukt dus met als uitgangspunt een eigen ontwerp of idee.

Het letterzetten gebeurt met houten en loden letters.

Het drukken gebeurt in hoogdruk op diverse drukpersen.

WORKSHOP "WERKMAN"

Er kan gewerkt worden volgens de "Werkman-methode".

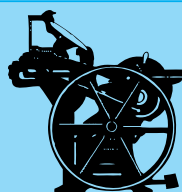
De Groninger drukker/kunstenaar H.N. Werkman maakte in zijn werk gebruik van verschillende druktechnieken. Hij combineerde sjabloneren, stempelen en "met een roller op papier werken" en maakte daarmee unieke kunstwerken (druksels geheten), die over de hele wereld bekendheid genieten. Vaak gebruikte hij hierbij stukjes karton of ander materiaal, die hij zelf de gewenste vorm gaf door te scheuren, knippen of snijden".

Deze workshop wordt gegeven met minimaal 4 à 5 personen.

Interesse om een workshop te volgen?
info@grafischewerkplaatsetten-leur.eu

**WILT U OOK ONS MUSEUM
STEUNEN? WORD DONATEUR!**

U kunt zich aanmelden via:
info@nederlandsdrukkerijmuseum.eu

**Nederlands
Drukkerij
Museum**

COLOFON:

eindredactie: Cees Jochems

vormgeving en opmaak: Frans de Nijs

abonneren:

nieuwsbrief@nederlandsdrukkerijmuseum.eu